

Sygn. akt I NSK 85/18

POSTANOWIENIE

Dnia 22 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Księżak

w sprawie z powództwa D. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością III spółki komandytowej z siedzibą w W.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów i nałożenie kary pieniężnej

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 22 maja 2019 r.

na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 17 listopada 2017 r., sygn. akt VII ACa (...)

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 listopada 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w W. – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 24 maja 2016 r., sygn. akt XVII (...), w części – w ten tylko sposób, że w punkcie drugim odstąpił od obciążania pozwanego kosztami procesu. Jednocześnie Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego w pozostałym zakresie. Rozstrzygając o kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny zasądził od Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów na rzecz D. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością III spółki komandytowej z siedzibą w W. kwotę 540 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny oparł swe rozstrzygnięcie na założeniu, że tzw. rozszerzona prawomocność wpisu klauzuli abuzywnej do stosownego rejestru nie obejmuje

przedsiębiorców, którzy nie byli stroną w postępowaniu dotyczącym uznania klauzuli za niedozwoloną. Wobec powyższego Sąd Apelacyjny stwierdził, iż do powoda nie miał zastosowania art. 24 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów – skoro nie był on stroną pozwaną w postępowaniach sądowych, które doprowadziły do wpisania do rejestru klauzul, na które powoływał się pozwany.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wniósł pozwany – zaskarżając go w części, tj. w zakresie punktów drugiego i trzeciego. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany wskazał, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, które sprowadza się do potrzeby udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy zakres ochrony, jaki przysługuje przedsiębiorcy w trybie postępowania sądowego po wniesieniu przez niego odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w której Prezes, na podstawie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów bezprawne działanie przedsiębiorcy polegające na stosowaniu w umowach z konsumentami postanowień wzorca umowy, które zostały wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., na skutek postępowania, w którym przedsiębiorca ten nie brał udziału, zapewnia realizację tego prawa w stopniu równym do zakresu ochrony wynikającego z realizacji prawa do bycia wysłuchanym, jaki zapewnia się przedsiębiorcy w trybie postępowania dotyczącego uznania niektórych postanowień wzorca za niedozwolone, tj. w trybie art. 479³⁶ i nast. k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r., biorąc pod uwagę wynikające z Konstytucji Rzeczypospolitej oraz prawa Unii Europejskiej prawo do bycia wysłuchanym. Ponadto, w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany wskazał, iż istnieją uzasadnione wątpliwości co do tego, czy przepis art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów może zostać uznany za samodzielną i wystarczającą postawę stwierdzenia bezprawności opisanego w nim zachowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na przyjęcie do rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę

kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne. Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało, wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2017 r., III SK 13/17; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2017 r., I CSK 216/17).

Sąd Najwyższy wskazuje, że zgodnie z uchylonym z dniem 17 kwietnia 2016 r. przepisem art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów (zob. ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r., poz. 1634) praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów było godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c.

Jak wynika z uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zdaniem pozwanego istnieją uzasadnione wątpliwości co do tego, czy przepis art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów może zostać uznany za samodzielną i wystarczającą podstawę stwierdzenia bezprawności opisanego w nim zachowania.

Jednocześnie pozwany wskazywał na potrzebę udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy zakres ochrony, jaki przysługuje przedsiębiorcy w trybie postępowania sądowego po wniesieniu przez niego odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznającej za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów bezprawne działanie przedsiębiorcy polegające na stosowaniu w umowach z konsumentami postanowień wzorca umowy, które zostały wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., na skutek postępowania, w którym przedsiębiorca ten nie brał udziału, zapewnia realizację tego prawa w stopniu równym do zakresu ochrony wynikającego z realizacji prawa do bycia wysłuchanym, jaki zapewnia się przedsiębiorcy w trybie postępowania dotyczącego uznania niektórych postanowień wzorca umowy za niedozwolone, tj. w trybie art. 479³⁶ i nast. k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r., biorąc

pod uwagę wynikające z Konstytucji Rzeczypospolitej oraz prawa Unii Europejskiej prawo do bycia wysłuchanym.

Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Podobnie, stosownie do art. 6 ust. 1 Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.

Nie ulega wątpliwości, iż immanentnym elementem sprawiedliwego, rzetelnego postępowania – choć nie zostało to wyrażone *expressis verbis* w powołanych przepisach – jest zagwarantowanie stronom prawa ich wysłuchania. Zapewnienie stronom możliwości przedstawienia swoich twierdzeń jest przesłanką rzetelnego procesu i prawidłowego orzeczenia, gwarantem sprawiedliwego rozstrzygnięcia, wydanego z poszanowaniem zasady równości stron w postępowaniu cywilnym.

W ocenie Sądu Najwyższego kluczowe znaczenie z punktu widzenia niniejszej sprawy ma zagadnienie wykładni powołanego art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Przy uznaniu bowiem ograniczonego działania prawomocności wyroku wydanego w postępowaniu o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone – a więc uznaniu, iż niekorzystne skutki tego orzeczenia odnoszą się jedynie do podmiotu, który był pozwany w tym konkretnym postępowaniu – bez znaczenia pozostaje kwestia, czy przedsiębiorcy, który nie był stroną tego procesu, w toku postępowania sądowego po wniesieniu

przez niego odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznającej za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jego bezprawne działanie polegające na stosowaniu w umowach z konsumentami postanowień wzorca umowy, które zostały wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., na skutek postępowania, w którym przedsiębiorca ten nie brał udziału, zapewniony jest odpowiedni zakres ochrony wynikający z realizacji prawa do bycia wysłuchanym.

W kwestii zaś wykładni art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów Sąd Najwyższy wypowiedział się m.in. w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., sygn. akt III CZP 17/15. Podobnie, zagadnienie to było przedmiotem rozważań Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej – w wyroku z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie C-119/15, Biuro Podróży „Partner” przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Już w samej wspomnianej uchwale z dnia 20 listopada 2015 r. znalazło się stwierdzenie, że „ograniczenie działania prawomocności wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone wyłącznie do pozwanego przedsiębiorcy oznacza, że niekorzystne skutki tego wyroku kierowane są jedynie do tego podmiotu, który miał zapewnione prawo do wysłuchania w postępowaniu”.

Pogląd ten został rozwinięty w uzasadnieniu wyroku z dnia 7 marca 2017 r., sygn. akt III SK 1/15, w którym Sąd Najwyższy, po dokonaniu obszernej analizy dotychczasowego orzecznictwa w tym przedmiocie, wyjaśnił, że wpis postanowienia do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone działa na niekorzyść wyłącznie przedsiębiorcy pozwanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Wpis taki nie działa na niekorzyść innych przedsiębiorców, nawet gdy stosują identycznie sformułowane postanowienia we wzorcach umów dotyczących tych samych stosunków prawnych. To z kolei oznacza, że stosowanie przez innego przedsiębiorcę postanowienia identycznego (tożsamego) z postanowieniem wpisanym do rejestru w sprawie przeciwko innemu przedsiębiorcy nie jest zachowaniem bezprawnym w tym sensie, że nie narusza art. 479⁴³ k.p.c. Zakres zastosowania zakazu, o którym mowa w art. 24 ust. 1 w zw. Z art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów,

zależy zatem od podmiotowego i przedmiotowego zakresu zakazu wykorzystywania postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone w ramach abstrakcyjnej kontroli postanowień wzorców (art. 479⁴² w zw. z art. 479⁴³ k.p.c.).

Również w postanowieniu z dnia 7 marca 2017 r., sygn. akt III SK 13/15, Sąd Najwyższy przyjął, że stosowanie przez innego przedsiębiorcę postanowienia wpisanego do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., nie jest zachowaniem bezprawnym w rozumieniu art. 479⁴³ k.p.c. w zw. z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów – i w konsekwencji nie jest praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Sąd Najwyższy podkreśla, że koncepcja rozszerzonych skutków wpisu postanowienia wzorca do rejestru postanowień niedozwolonych – a więc obejmujących także przedsiębiorców, którzy nie brali udziału w postępowaniu o uznanie postanowienia tego wzorca za niedozwolone – nie jest sprzeczna z prawem unijnym. Jednak wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-119/15 nie oznacza, że prawo unijne nakazuje przyjęcie szerokiego skutku wpisu postanowienia do rejestru. Kwestia ta została pozostawiona prawodawcy krajowemu. Dokonując interpretacji uregulowań krajowych Sąd Najwyższy przyjął stanowisko wyrażone w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., sygn. akt III CZP 17/15, opowiadając się za koncepcją jednokierunkowej prawomocności rozszerzonej, nieobejmującej wszystkich przedsiębiorców stosujących postanowienie tej samej treści normatywnej co pozwany w sprawie, w której wydano wyrok uznający dane postanowienie za niedozwolone.

W świetle powyższego Sąd Najwyższy stwierdził, iż w sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne, uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Kwestia wykładni art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów została już bowiem rozstrzygnięta w orzecznictwie Sądu Najwyższego – a Sąd Najwyższy w niniejszym składzie nie dostrzega okoliczności przemawiających za odstępieniem od linii orzeczniczej wytyczonej wyrokiem z dnia 7 marca 2017 r., sygn. akt III SK 1/15, i postanowieniem z dnia 7 marca 2017 r.,

sygn. akt III SK 13/15. Przy uznaniu takiego ograniczonego działania prawomocności wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone bezcelowym jest z kolei badanie, czy przedsiębiorcy, który nie był pozwanym w procesie, w którym taki wyrok zapadł, zapewnia się odpowiedni zakres ochrony wynikający z realizacji prawa do wysłuchania w toku postępowania sądowego po wniesieniu przez niego odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznającej za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów bezprawne działanie przedsiębiorcy polegające na stosowaniu w umowach z konsumentami postanowień wzorca umowy, które zostały wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., na skutek owego postępowania, w którym przedsiębiorca ten nie brał udziału. Rozważania w tym zakresie służyłyby bowiem jedynie rozwiązywaniu problemów teoretycznych, niemających znaczenia z punktu widzenia rozstrzygnięcia.

Według Sądu Najwyższego nie ma przy tym innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej pozwanego do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji postanowienia.